

ברכת רחוק שוחר לכלל הלוועדים ולכל בית ישראל

מסכת זבחים כ"א-כ"ז

דף כ"א ע"א

ולקמן [כ' ע"א] אמרו דאף לרבי לינה דרבנן, ולכן לדעה אחת סובר שם רבי יוחנן דלינה דרבנן היא, ומודי רבי דמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, ולכן אם קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש, שכבר קידש מתחילת עבודה.

ועוד הסתפקו בגמרא לענין מי הכיור עצמם האם נפסלים בלינה בעי אילפא לדברי האומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים, מי כיור מהו שיפסלו וכו' הדר פשיט אילפא כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו. דהיינו דלרבי אלעזר ברבי שמעון מי הכיור לא נפסלים בלינה, ולמעשה אין צריך לשקע את הכיור בבור כי מימיו לא נפסלים בלינה.

ואמרינן עוד כאן [כ"א ע"א] אמר רבי חייא בר יוסף מי כיור נפסלין למתירין כמתירין לאברים כאברים; רב חסדא אמר אף למתירין אין נפסלין אלא בעמוד השחר כאברין; ורבי יוחנן אמר כיור כיון ששקעו שוב אין מעלהו. ע"כ. דהיינו דלשיטה זו אף לרבי דאמרינן לעיל דסבירא ליה דמי כיור נפסלים בלינה, יש חילוק למה מקדש מהכיור, דלענין מתן דמים נפסלים מימיו בשקיעת החמה, ולענין אברים שקרבים כל הלילה נפסלים

אמר רבי חייא בר יוסף מי כיור נפסלין למתירין כמתירין לאברים כאברים; רב חסדא אמר אף למתירין אין נפסלין אלא בעמוד השחר כאברין; ורבי יוחנן אמר כיור כיון ששקעו שוב אין מעלהו.

סוגיא זו של פסול מי כיור לקידוש ופסול ידים ורגלים שקידשום מהכיור בשקיעת החמה או בעלות השחר היא סוגיא ארוכה, תחילתה בדף י"ט [ע"ב] וסופה בדף כ"א [ע"ב], ויש בה כמה נידונים בסוגיא זו.

הנידון הראשון בדף י"ט [ע"ב] הוא לגבי קידוש ידים ורגלים, האם נפסל בעלות השחר, דומיא דקרובן שנפסל בלינה בעמוד השחר. דפליגי תנאי, ת"ר קידש ידיו ורגליו ביום אין צריך לקדש בלילה, בלילה צריך לקדש ביום, דברי רבי, שהיה רבי אומר לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים; רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים. תניא אידך היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים, דברי רבי; רבי אלעזר בר"ש אומר כיון שקידש ידיו ורגליו מתחילת עבודה, אפילו מיכן ועד עשרה ימים אינו צריך לקדש.

המים בעלות השחר, זו דעת רבי חייא בר יוסף, ולדעת רב חסדא אין חילוק, ורבי יוחנן פליג עם רב חסדא לענין גזירת שיקוע.

עוד מצאנו פסולים אחרים בקידוש ידיים ורגלים [כ' ע"ב] איבעיא להו יציאה מהו שתועיל בקידוש ידיים ורגלים אם תימצי לומר לינה לא פסלה דלא פריש, אבל יציאה דפריש אסוחי מסח דעתיה, או דלמא כיון דבידו לחזור לא מסח וכו' איבעיא להו טומאה מהו שתועיל לקידוש ידיים ורגלים אם תימצי לומר יציאה לא פסלה דגברא חזי, אבל הכא דגברא לא חזי אסוחי מסח דעתיה, או דלמא כיון דהדר חזי, דק ליה ולא מסח דעתיה וכו'. ומבואר שאם קיימא לן דלינה מועלת לקידוש ידיים ורגלים פשיטא דיציאה וטומאה יועילו, ומבואר שהכל גזירה דרבנן, והוא כעין שגזרו טומאה על מי שלא שימר עצמו או ידיו כמבואר במסכת חגיגה.

ולהלכה פסק הרמב"ם [הלכות ביאת המקדש פרק ה' הלכה א'], מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר ירחצו מים ולא ימותו, ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

[הלכה ג'] אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה, והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו, ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש.

[הלכה ד'] יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה, וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אף על פי שהוא טהור עד שהוא טובל.

[הלכה ה'] וכל המסיך את רגליו טעון טבילה, וכל המטיל מים טעון קידוש ידיים ורגלים, יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא כשחזור טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא כשחזור טעון קידוש ידיים ורגלים בלבד, ואם לא טבל ולא

קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה, הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש.

[הלכה ו'] נטמאו ידיו מטבילין והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש, נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה, שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד, ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל.

[הלכה ח'] קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידיים נפסלות בלינה, קידש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

[הלכה ט'] קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש.

[הלכה י"ד] מי כיוור נפסלין בלינה כמו שביארנו, וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

[הלכה ט"ו] הים שעשה שלמה כמקוה היה, מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור.

מה שכתב הרמב"ם מי כיוור נפסלין בלינה כמו שביארנו, הוא בהלכות בית הבחירה [פרק ג' הלכה י"ה] הכיור היו לו שנים עשר דד כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים ממנו כאחד, ומוכני עשו לו שיהיו בה המים תמיד, והיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה שהכיור מכלי הקדש ומקדש וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל.

ומה שכתב בהלכות ביאת מקדש וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר, הוא מהמשנה ביזמא אף הוא עשה מוכני לכיור שלא

יהיו מימיו נפסלין בלינה, ובגמרא מאי מוכני, אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה, ופירש רש"י, מוכני, מפרש בגמרא גלגל לשקעו בו בבור שהיו מימיו מחוברים למימי הכיור ואי לא הווי מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כבוד הוא ליפסל מים קדושים. והוא כמו שפירש הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש, אבל בפירוש המשנה כתב הרמב"ם שם ביומא, הכיור מכלל כלי שרת וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון ואותו הכלי היה נקרא מוכני. עכ"ל. וכך הם דבריו בהלכות בית הבחירה, וצריך להבין מהו שאמרו גלגלא דמשקעא ליה לפי פירוש זה. וכתב הכסף משנה דנראה שהוא מפרש גלגלא דהוה משקעא ליה היינו לומר שעשה כלי עגול כגלגל סביבות הכיור שהיה הכיור משוקע בתוכו וכשהיו רוצים היו פותחין פי אותו כלי והמים שותתין ממנו לכיור כדי הצורך ראשון ראשון. וכתב דעל דרך זה יש לפרש מה שאמרו בסוגיין כיור שלא שיקעו מבערב מקדש ממנו לעבודת לילה ולמחר אינו מקדש. ומכל מקום נראים דברי הרמב"ם שהם סותרים זה את זה.

והאחרונים כתבו ליישב דברי הרמב"ם, ועיין באבן האזל שכתב דבאמת קודם שהתקין בן קטין מוכני היו משקעים את הכיור בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, דאף במים מקודשים יש דין שימור כמו בתרומה, רק הואיל וחששו שמא ישכחו לשקעו עשו תקנת מוכני הנ"ל שהוא כלי חול, אך מכל מקום צריך לשקע את הכיור אף אם יש במוכני די מים לקידוש, דיש מצות שימור על המים שבכיור עצמו שהם קדושים, ולכן היו צריכים לשקע את הכיור, ושתי תקנות היו במוכני, הכלי עצמו שהיה של חול, וגם העץ שבו שהיו שומעים את קולו כשהיו מוציאים הכיור מן הבור.

ומרכבת המשנה כתב לבאר הגמרא בסוגיין דבהוה אמינא אמרו מיתיבי לא היו רואין אותו ולא שומעין את קולו, עד ששומעים קול של עץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, והן אומרים הגיע

עת קידוש ידים ורגלים מן הכיור; מאי לאו דמסלק ליה, אלמא משקע ליה. לא, דמשקע ליה. אי דמשקע ליה מי משתמע קליה משקע ליה בגילגלא. לישנא אחרינא דמשקע ליה בחומרתיה, כי כי היכי דלישתמע קליה ולשמעי וליתני. והא הוה גביני ברוז בי תרי היכרי הווי עבדי, דשמע מהאי אתי, ושמע מהאי אתי.

וכתב גם כן על דרך אבן האזל נ"ל, דבהלכות ביאת מקדש כתב גוף הדין דמי כיור נפסלין בלינה וצריך שיקוע משום השקה, והיינו טרם שעשה בן קטין מוכני לכיור היו משקעין אותו בערב ומעלהו בבור, כדמסיק בסוגיין דמשום גזרת שיקוע היו משקעין מבערב אף על גב דחזי לעבודת לילה ואיכא מצות שיקוע בערב עיין שם. ונה שאמרו ביומא [ל"ז] מאי מוכני גלגלא דהווי משקעי ליה, לא היה השיקוע הזה כדי שלא יפסלו המים בלינה, דהא כלי חול היה, אלא שהיה כלי זה עגול כעין אופן, והיה חלול לקבל המים, והיו משקעין אותו בכל יום בבוקר כדי לשאוב מים דרך הנקב הפנימי שבו ומעלין אותו וסותמין הנקב ומעמידין נגד פי הכיור למעלה, ובכל פעם שהיו רוצין לקדש היו פותחין את הנקב שבמוכני שיצוקו מים לכיור כפי הצורך. ולא היה כל היקף המוכני חלול אלא חלק אחד, וחציו השני אטום והיו משקעין אותו כדי לשאוב דרך סיבוב כל הכלי הנקרא מוכני, דנמצא כל הכלי העגול הנקרא מוכני היה תמיד חציו שקוע בים של שלמה ומסובב סביב הכיור, אלא שביום היה מקום האטום שקוע במים ובבוקר היו מסבבין אותו בעיגול כדי שיבא מקום החלול לתוך המים והנקב פתוח שיתמלא מקום החלול מים וסותמין הנקב ומגלגלין כדי שיהיה מקום החלול למעלה מהכיור.

וע"פ זה מבוארת סוגייתנו, דהמקשה ס"ד דהמוכני היה ג"כ כלי קדש, וקס"ד דמסלק ליה מפני שהיה שקוע כל הלילה, ודחה דמשקע ליה בגלגלא ולעולם דליכא מצות שיקוע מתחלת הלילה וכל הלילה לא היה שקוע. והיינו דאיכא בין לישנא קמא דמשקע ליה בגלגלא ובין לישנא אחרינא דמשקע ליה בחומרתיה, דהיינו הך, אלא

דללישנא קמא קס"ד מוכני כלי קדש והיה צריך שיקוע מדינא שלא יפסלו המים בלינה בעלות השחר, וללישנא בתרא היה מכלי חול, ולא היה צריך שיקוע כלל מדינא, אלא דהיו משקעין כי היכי דלשתמע קלא ושמעו ואתו.

דף כ"א ע"ב

גופא אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו.

וצריך להבין אם הוא שיעור בכלי שיכול להחזיק מים כנ"ל, או שצריך שיהיו בו בכל עת מים בשיעור הנ"ל, או שדי שימלאו בו מים כנ"ל ואף אם אחר כך נתמעטו המים כשר הוא לקדש ממנו. והרמב"ם [הלכות ביאת המקדש פרק ה' הלכה י"ג] כתב, כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה.

ואף על פי שצריך לקדש מכיור בשיעור כנ"ל, אמרו דבקודה בתוכו אפשר לקדש מכלי אף על פי שאינו מחזיק אלא רביעית, וכך פסק הרמב"ם [שם הלכה י"א] הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית. השגת הראב"ד. א"א ובקודה מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. ומה שלא פירש כך הרמב"ם אף שהוא גמרא מפורשת, דהתוספות פירשו בקודה מתוכו היינו שנוטל ממימיו בכלי קטן וכשר לקדש כיון שבאין מכלי גדול, ולא כרש"י דהיינו שחיבאר לו כלי קטן, וכתב הכסף משנה שאפשר שהרמב"ם מפרש כפירוש התוספות, ולפיכך לא חש לפרש שמאחר שכתב בסמוך שצריך להיות בכיור מים כדי לקדש ארבעה כהנים ממילא משמע שכשכתב שמקדשין בכלי שרת אפילו אין בהם רביעית בנוטל בכלי שרת מהכיור היא. וכתב עוד דנראה שגם הראב"ד היה מפרש כדברי התוספות ולפיכך לא כתב בדרך השגה אלא כמבאר תוספת ביאור.

ועוד אמרו לקמן [כ"ב ע"ב] דהוא מחלוקת תנאים אם מי כיור הם דוקא מי מעין או אף שאר מימות, דאמר רבי יוחנן מי כיור רבי ישמעאל אומר מי מעין הן, וחכמים אומרים שאר מימות הן. וכן נקטינן להלכה, דכתב הרמב"ם [שם הלכה י"ב], כל המימות כשרים לקידוש, בין מים חיים בין מי מקוה, ובלבד שלא ישתנה מראיהן, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה, טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור, זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

דף כ"ב ע"ב

אמרו זקני דרום לא שנו אלא טמא שרץ אבל טמא מת מתוך שמרצה בצבור מרצה נמי ביחיד.

לבאר סברת זקני דרום, פירשו בתוספות [ד"ה אבל] מתוך שמרצה בציבור בלא ציץ מרצה ביחיד על ידי ציץ, ולפי זה מועיל ריצוי ציץ מפני שטומאה זו קילא דהותרה מכללו, אבל הרמב"ם [הלכות ביאת מקדש פ"ד ה"ז] כתב, וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין שנאמר והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים, אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין, ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה, אלא אם כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור שהציץ מרצה עליה. דהיינו דהא דטומאה דחוייה בציבור היא מדין ריצוי ציץ, אם כן ביאור הסוגיא דכמו שמועיל הציץ בציבור לרצות לכתחילה כן יועיל ביחיד לריצוי בדיעבד. וכתב הגר"ז לבאר דבאמת איך יועיל ריצוי ציץ לטומאת הגוף, דהא אמרינן לקמן [כ"ג ע"ב] עון קדשים ולא עון מקדישים.

וכתב דנראה דיש לחקור בהא דאין ציץ מועיל לטומאת הגוף אם הפירוש הוא דקרא דריצוי ציץ לא נאמר רק על טומאת בשר ולא על טומאת הגוף, וא"כ טומאת הגוף אין שייך כלל לריצוי ציץ, או דהוא רק מיעוט, דהתורה מיעטה דלא די בריצוי ציץ על טומאת הגוף, אבל לא דלא נאמר כלל בדין ריצוי ציץ דין טומאת הגוף, וראיה מזקני דרום דדרשי ג"כ לקרא דעון קדשים ולא עון

לרש"י היינו שנלמד במה מצינו שחייב מיתה, ומה הקושיא, והלא אין עונשין מן הדין. ויש שרצו לדקדק מדברי רש"י שמה שאמרו אין עונשין מן הדין היינו רק לענין עונשים שבידי אדם, אבל לענין עונשים שבידי שמים עונשין מן הדין, וצ"ע.

דף כ"ד ע"א

עומד על גבי כלים, על גבי בהמה, על גבי רגלי חבירו פסול וכו'.

והריטב"א ביומא [נ"ה ע"א] כתב דהוא הדין לאם עמד כשרגלו אחת על רגלו השניה, והפסול הוא מטעם שאינו בכלל דרך שירות, דאינו יכול לעמוד כך ולשרת, מה שאין כן ברגלו על גבי רגל חבירו שיכול לעמוד כך, ופסול משום חציצה. אמנם תוספות לקמן [ק"י ע"א] כתב דלמאן דאמר מין במינו אינו חוצץ טעם הפסול הוא משום דלא הוי דרך שירות בכך.

בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה, מהו וכו' כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי וכו' רבה זוטרי בעי לה הכי, בעי רבי אמי נעקרה האבן ועמד במקומה, מהו וכו' דרך שירות בכך, או אין דרך שירות בכך תיקון.

ובדרך כלל כלל של אינו דרך שירות פירושו שאין הדרך לעמוד ושרת כך לפני בשר ודם, ואם כן הוא קל וחומר למשמש לפני המקום, והואיל וכל ענין העבודה היא הריצוי, דבר שהוא היפך הכבוד והריצוי יפסול את העבודה. ולפי זה צריך להבין מה החיסרון כאן בעומד במקום שנעקרה האבן, וכי יש כאן חוסר כבוד בעבודה כזו. ויש לומר בפשטות שזו גופא הבעיא, האם בדבר שמצד עצמו אינו דרך בזיון, אך מצד דרך העבודה שבמקדש אין זו דרך העבודה, דדרך העבודה היא דוקא על הרצפה, האם גם זה בגדר חסרון בדרך השירות.

וברמב"ם [הלכות ביאת המקדש פרק א' הלכה י'] ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות, ואם נעקרה אבן אף על פי שהיא עומדת במקומה, הואיל ונתקלקלה

מקדישים, וסברי דרק בטומאת הגוף דשרץ לא מרצה ציץ אבל בטומאת הגוף דמת מרצה, ואם נאמר דדין ריצוי ציץ לא נאמר רק בעון קדשים אבל במקדישים לא, אין שום סברא לחלק בין טומאת שרץ לטומאת מת, אלא ע"כ דלא נושא עון מקדישים אינו אלא מיעוטא, וסברי זקני דרום דמיעוטא לא נאמר אלא בטומאת שרץ אבל דין ריצוי ציץ שייכא ג"כ בדין טומאת הגוף, וזהו ג"כ שיטת הרמב"ם דגם בטומאת הגוף שייך דין ריצוי ציץ אלא דהוא מיעוט דלא סגי בריצוי ציץ בטומאת הגוף, ולכן בקרבן ציבור דטומאה דחוויה בציבור על זה כבר מועיל ציץ לריצוי כיון דעיקר ההיתר מדין דיחוי הוא.

דף כ"ג ע"ב

יושב מנלן אמר רבא אמר רב נחמן, אמר קרא לעמוד לשרת, לעמידה בחרתיו ולא לישיבה.

ומהו פסולו, לדעת רש"י ותוספות ועוד ראשונים פסולו הוא מחמת זרות, אמנם לפי זה קשה איך נתמעט יושב ממיתה מחמת שני כתובים הבאים כאחד, הרי שני כתובים באים כאחד שאין מלמדים נאמר רק לענין במה מצינו, וכאן הרי הוא ממילא כזר. והיד רמ"ה בסנהדרין כתב דאינו כזר ממש, רק אין עבודתו רצויה, והיינו לענין חילול עבודה, דיש כאן שני דינים שאינם בהכרח קשורים זה לזה, יש חסרון מצד העבודה שאינה ראויה וממילא היא נפסלת, דבעבודה העיקר הוא שיהיה לרצון, ואם אינו לרצון אין זו עבודה, אבל לענין מיתה יש גדרים אחרים, ולא כל דבר שאינו לרצון הרי הוא בגדר מרד ומעל שחייבים עליו מיתה.

והרמב"ם כתב [הלכות ביאת המקדש פרק ה' הי"ז], וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. ותמהו עליו דהואיל ודינו כזר ורק לא נתחייב מיתה ממיעוט הכתוב, מכל מקום למה לא ילקה. ועיין באחרונים מה שתירצו, זה בכה וזה בכה.

אימא מה זר במיתה, אף יושב במיתה.

פסולה ואסור לכהן העובד לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ. השגת הראב"ד. עד שתקבע בארץ. א"א עוד אמרו שאם נעקרה האבן ועמד הכהן ועבד במקומה בגומא אין דרך שירות בכך.

ושם [פרק ה' הי"ז], וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה, ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חברו פסל, וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל.

[ה"ט] נתנדדה אבן מאבני העזרה לא יעמוד עליה בשעת עבודה עד שתחובר בארץ, ואם עבד עבודתו כשרה הואיל ובמקומה עומדת.

דף כ"ה ע"א

נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול. גופא, אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר וכו'.

וברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק א' הלכה כ"ו], נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו וקבל מקצתו מצואר בהמה, הרי זה כשר ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש, לא דם התמצית ולא דם העור. ע"כ. דהיינו, דאף שאמרו שצריך שיקבל כל דמו של פר, מכל מקום אם לא קיבל את כולו אין זה פוסל את הקרבן. וכן הוא לשנו בהלכות מעשה הקרבנות [פרק ד' הלכה ח'], וכל הזבחין שקיבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם, וצריך להתכוין לקבל כל הדם, כיצד הוא עושה או חזו הסימנים בידו ומוציאן עם הורידין לתוך המזרק, ושוחט שנים או רוב שנים כדי שיתקבל הדם כולו בכלי, ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר, ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק. ובמסכת יומא [ל"א ע"ב] כתב המאירי דדין זה שצריך לקבל את כל הדם הוא דין דרבנן.

במאי מקנח ליה אמר אב"י בשפת מזרק כדכתיב כפורי זהב.

והשאלה תמוהה, שיקנח במה שירצה, ועוד יותר תימה שהרי המזרק משמש לזריקה, ומדוע בחרו לקרא לו כפורי זהב בגלל דבר צדדי כזה של קינוח הדם מן הסכין.

וכתב הרדב"ז על הרמב"ם [מעשה הקרבנות פ"ד ה"ח], דהוא מדינא ולא סתם עצה מעשית, דהואיל ונתקדש הדם בסכין שהיא כלי שרת, וצריך שפיכה ליסוד, לכן צריך לקנחו בשפת המזרק. אמנם המקדש דוד כתב שהוא משום גנאי, דגנאי לקנחו בסתם בגד אבל לא מעיקרא דדינא. ולפי הרדב"ז מובן למה קראום כיפורי זהב כנ"ל, דהוא גופא אתו לאשמועינן דכך צריך לעשות מעיקר הדין ולא בתורת היכי תמצו, ולכן נקרא הכלי על שם דבר זה שהוא חלק מן העבודה.

אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא השוחט צריך שיתן ורידין לתוך הכלי. איתמר נמי, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ורידין צריך שיראו אויר כלי.

ולא פירשו הטעם, ורש"י כתב לשון סתום שתהיה קבלה מהפר שפיר, דמיד כשיוצא יהיה בתוך הכלי, וכתב רש"י דאין הכונה דיהיו הורידים בתוך הכלי, אלא על אויר הכלי. ויותר פירש רש"י בסמוך [ד"ה אי אתה מודה במזרק שאי איפשר לו בלא זינוק], כששוחט על אויר הכלי אין הדם שותת במקומו אלא מקלח לרוחב הכלי עד להלן ואי אויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי נמצא כשהוא יורד לכלי מן האויר הוא בא ולא מן הפר והתורה אמרה דם מהפר יקבלנו וכו', דהיינו שהוא כעין פסול נשפך. והרמב"ם שהבאנו לעיל [הלכות מעשה הקרבנות פרק ד' הלכה ח'] כתב, וכל הזבחין שקיבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם, וצריך להתכוין לקבל כל הדם, כיצד הוא עושה או חזו הסימנים בידו ומוציאן עם הורידין לתוך המזרק וכו', משמע שהוא עצה כדי שיוכל לקבל את כל הדם. וכתב השפת אמת דיש נפקא בין שני הטעמים, דלטעם רש"י בדיעבד יהיה פסול דברי הוא כנשפך, ולרמב"ם הוא רק דין דלכתחילה והוי כעצה כדי לקבל את כל הדם, לכן בדיעבד יהיה כשר.

בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפחתו שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר, מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי, או לא כמונח דמי.

ורש"י כתב דהיינו שהיה הדם למעלה מדפני המזרק, משמע דאם הגיע לאויר הכלי הרי הוא כמונח, וכן כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק ד' הלכה ט'] כתב, אויר הכלי הרי הוא ככלי, היה מקבל הדם ונפחתו שולי המזרק קודם שיגיע הדם לאויר המזרק הנפחת לא נתקדש הדם, שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח.

דף כ"ה ע"ב

אמר רבי זירא אמר רבי הצורם און הפר ואח"כ קיבל דמו פסול.

חקר רבינו הגרי"ז במהות פסול זה, האן הוא מדין מום, וחידש שמום פוסל אף לאחר השחיטה, או דהוא פסול מחמת דין מיוחד דאין זו הבכור שהיה כבר הואיל והוא חסר. וכתב הגר"ז להוכיח מלשון הרמב"ם כהצד השני, שכתב [הלכות פסולי המוקדשין פרק א' הלכה כ"ט], בהמה שחסר מאיבריה כל שהוא אחר שחיטה קודם קבלת הדם נפסלה, אפילו צרם באזנה קודם קבלת הרי זה לא יקבל שנאמר ולקח מדם הפר שיהיה שלם כולו בשעת הקבלה, ואם קיבל מן החסרה וזרק הרי זה פסול. ע"כ. אמנם מהא דבשיטה מקובצת חילק בין מום עובר למום קבוע חזינן דהוא משום מום.

אמר רבא, זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים.

כתב רש"י דהיינו דמונים לו לפי השעה שגולד, ולא מחודש תשרי כשאר דברים שמתחלפת שנתם בראש השנה, ולפי זה הוא קולא, דהיה צריך להפסל בתשרי ואינו נפסל עד שנתו שלו. אמנם לפי זה אין הלשון מדוקדק, דפוסלות הוי ליה חומרא. והחכמת שלמה יישב שהחומרא היא לגבי קרבנות בני שתים ושלש, שאינם כשירים לקרבן רק לאחר מלאת לו שנה שלימה או שתים, ולא אזלינן בזה אחר שנות עולם.

וכתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק א' הלכה י"ג], שעות מונין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת או פחתו שעה פסולין, כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על השנה שעה אחת נפסל, אפילו היה בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה נפסל עד שיהיה בן שנה עד שעת זריקה וכן בכל הזבחים. ע"כ. והוכיח מו"ר הגרמ"ד זצוק"ל מלשון זה של הרמב"ם שרק שעות פוסות בקדשים ולא רגעים, וכל שלא תעבור שעה שלימה עדיין לא נפסל.

אמר רבי אמי אמר רבי אלעזר היא בפנים ורגליה בחוץ, חתך ואח"כ שחט כשירה וכו'.

וברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק א' הלכה י"ד], היתה הבהמה כולה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה הזבח פסול, שנאמר והביאום לה' עד שתהיה כולה בפנים. [הט"ו] שחטה והיא כולה בפנים, ואח"כ הוציאה רגלה לחוץ, חותך הבשר עד שהוא מגיע לעצם ואחר כך מקבל הדם, ואם קיבל ואח"כ חתך פסול מפני שמנונית הבשר שבחוץ, ובקדשים קלים אין צריך לחתוך אלא מחזיר רגלה לפנים ומקבל, שבשר קדשים קלים שיצא קודם זריקה כשר.

ומלשון הרמב"ם שאם היו רגליה בחוץ הזבח פסול משמע שמצות והביאום, שתהיה כולה בפנים היא לעיכובא, ולא כתוספות בסוגיין שכתבו דהוא דין לכתחילה ואינו נפסל בדיעבד.

דף כ"ו ע"א

בעא מיניה אבוב דשמואל משמואל היא בפנים ורגליה בחוץ, מהו א"ל, כתיב והביאום לה', עד שתהא כולה לפנים. תלה ושחט, מהו א"ל כשרה, א"ל אישתבשת, בעינן שחיטה על ירך וליכא. נתלה ושחט, מהו אמר ליה פסולה, אמר ליה: אישתבשת, שחיטה על ירך ולא שוחט על ירך. נתלה וקבל, מהו? אמר ליה כשרה, אמר ליה: אישתבשת, אין דרך שיירות בכך. תלה וקיבל, מהו אמר ליה פסולה, אמר ליה אישתבשת, שחיטה על ירך ולא קבלה על

[הלכה י"ט] נתלה וקיבל הדם מצואר בהמה המונחת בקרקע פסול, שאין דרך שירות בכך.

[הלכה כ'] היה עומד בעזרה ותלה המזרק בידו וקיבל הדם באויר, או שהגביה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר, שאויר המקום כמקום.

דף כ"ו ע"א

נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד, נתן את הניתנין למטה למעלה ואת הניתנין למטה, ואת הניתנין בפנים בחוץ ואת הניתנין בחוץ בפנים פסול ואין בו כרת. [ע"ב] אמר שמואל פסול בשר, אבל בעלים נתכפרו וכו'.

וברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק ב' הלכה י'], דם שמצותו ליתן אותו למעלה מחצי המזבח שנתנו למטה, או שמצותו ליתנו למטה ונתנו למעלה, או שמצותו ליתנו בפנים בהיכל ונתנו על מזבח החיצון, או הניתנין על מזבח החיצון שנתנו לפנים בהיכל, או שנתן דם הניתנין בחוץ על הכבש שלא כנגד היסוד הרי בשר הזבח פסול, ואף על פי כן נתכפרו הבעלים בו כיון שהגיע דם למזבח, אף על פי שהגיע שלא למקומו הרי הוא כמו שהגיע למקומו לכפר, במה דברים אמורים כשהיה זה הזורק כשר לעבודה, אבל אם קבל הכשר ונתן לפסול ונתן הפסול את הניתנין למעלה למטה, ואת הניתנין בפנים בחוץ, ואת הניתנין בחוץ בפנים, או שנתן על הכבש שלא כנגד היסוד, לא נפסל בשר הזבח אם נשאר דם הנפש, אלא יחזור הכשר ויקבל שאר דם הנפש ויזרוק הדם במקומו.

מבואר ברמב"ם שבכל הפסולים המוזכרים במשנה אמרינן שנתכפרו הבעלים והבשר אסור באכילה, ולא כתוספות שכתבו שדברי שמואל הם רק לענין ניתנים למעלה שנתנו למטה ולא בשאר פסולים, ולא כדברי ההג"ה שהביאו תוספות שהוסיפו רק נתן על הכבש.

מכאן ואיך מתחילות סוגיות פיגול, ויבוארו אי"ה בשבוע הבא.

ירך. אמר אב"י בקדשי קדשים כולן פסולות, בר מנתלה ושחט; בקדשים קלים כולן כשרות, בר מן נתלה וקיבל וכו'. אלא אמר רבא בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים כשרות, בר מן תלה ושחט בקדשי קדשים; נתלה וקיבל בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים.

ולהלכה ברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק א' הלכה ח'] היה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשירה.

[הלכה ט'] היה עומד בדרום והושיט ידו וקיבל הדם בצפון, קבלתו פסולה.

[הלכה י'] הכנים ראשו ורובו לצפון הרי הוא כעומד בצפון.

[הלכה י"א] שחטה בצפון ופרכסה ויצאת לדרום, אפילו הוציאה לדרום כשירה, פרכסה ויצאת לדרום וחזרה לצפון ואחר כך קיבל דמה בצפון כשירה, וכן קדשים קלים שהיו בפנים ועמד חוץ לעזרה והכנים ידו לפנים ושחט שחיטתו כשירה.

[הלכה י"ב] הכנים ידו וקיבל קבלתו פסולה אפילו הכנים ראשו ורובו, אפילו היה העובד כולו בפנים וציצתו בחוץ עבודתו פסולה, שנאמר בבואכם אל אהל מועד עד שיבואו כולן.

[הלכה י"ג] פרכסה הבהמה ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה כשירה, שאפילו יצאו האימורין והבשר קודם זריקה בקדשים קלים הזבח כשר כמו שיתבאר.

[הלכה י"ד] היתה הבהמה כולה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה הזבח פסול, שנאמר והביאום לה' עד שתהיה כולה בפנים.

[הלכה ט"ז] תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה פסולה, שנאמר על ירך המזבח עד שישחוט בארץ.

[הלכה י"ז] היתה הבהמה בארץ ונתלה ושחט והוא תלוי באויר, בקדשי קדשים פסול, בקדשים קלים כשר.